Z bagrom nad preteklost

Ostanke večkrat oskrunjenega spomenika Borisu Kidriču je občina odstranila, da bi naredila prostor za park v spomin na žrtve obeh svetovnih vojn

Piše: Vasja Jager

Kidričevo je naselje, ki nima veliko zgodovine. Zaman bi ga iskali v rimskih kronikah ali v srednjeveških urbarjih. Nastalo je šele pred dobrimi šestdesetimi leti, ko je država sredi Dravskega polja postavila tovarno aluminija Talum; okoli nje so potem zrasli bloki, v katerih so živele delavske družine. Kidričevo je svojevrsten spomenik planskemu gospodarstvu. Brez socializma bi bili še danes na njegovem mestu travniki in polja.

Toda nekatere ta preteklost tako zelo moti, da bi jo izbrisali. Občina, ki jo vodi župan Anton Leskovar iz stranke SDS, je v začetku meseca ne glede na zakonske predpise odstranila še zadnje ostanke spomenika enemu od voditeljev OF Borisu Kidriču, po katerem je kraj dobil ime. Praznino bodo zapolnili s simboli nove dobe. Na mestu socialističnega spomenika naj bi zrasel spominski park, v katerega bodo postavili spomenike različnim skupinam žrtev prve in druge svetovne vojne.

»Po vsej državi se v zadnjih letih načrtno briše polpretekla zgodovina, partizanski spomeniki so pri tem še posebej na udaru.«

V znamenju brisanja zgodovine

»Ne bi rad prilival olja na ogenj, vem pa, da so to storili namerno. To je strankarska zgodba,« pravi kipar Viktor Gojkovič, ki je leta 1973 še kot mladenič v odmorih med služenjem vojaščine oblikoval Kidričev kip. Ta je v parku brez pretresov preživel desetletja. Leta 2010 je vodenje občine prevzel sedanji župan Anton Leskovar, prav v njegovem mandatu pa se je začelo izginjanje obeležij nekdanjemu partizanskemu politkomisarju. Manj kot tri mesece po Leskovarjevem prihodu na županski stolček je Kidričev bronasti portret izginil, tatov policija ni nikoli našla. Leta 2015 je iz naziva lokalne osnovne šole izginilo Kidričevo ime, tokrat povsem uradno in po predpisanih postopkih. Nakar so v začetku tega leta – spet – neznani storilci oskrunili prazni podstavek v parku z odrezano svinjsko glavo.

Sedaj je končno izginil še podstavek Kidričevega spomenika. Vendar ga niso odnesli neznanci, temveč ga je dala odstraniti občina pod vodstvom župana Leskovarja. Tam so nam zatrdili, da se *»preostanki spomenika, ki so bili odstranjeni v okviru projekta ureditve Parka miru, trenutno sanirajo in urejajo v podjetju Talumu ter bodo po ureditvi parka vrnjeni v območje«*. Kipar Gojkovič pa se ob tej obrazložitvi samo nasmehne: *»Ni mi jasno, zakaj je potrebna in predvsem na kakšen način poteka sanacija aluminijastih cevi, iz katerih sem oblikoval podstavek. Ga mislijo peskati ali kako?«*

»Zame ni heroj«

Gojkovič je nad umikom ostankov spomenika razočaran: *»Meni je kot kiparju žal vsakega spomenika, ne glede na to, koga predstavlja. Jaz nisem za nikogar in proti nikomur, vem pa, da ne moreš kar tako izbrisati preteklosti.«*

Preteklost Kidričevega pa je v celoti vezana na obdobje socializma. Zato ni čudno, da je kraj dobil ime prav po Borisu Kidriču, ki je od leta 1946 kot jugoslovanski minister za industrijo, kasneje pa kot predsednik zvezne planske komisije načrtoval industrializacijo države skozi slovite petletke. Ustanovitev tovarne aluminija na Dravskem polju je sovpadla z njegovo smrtjo leta 1953. In takratna oblast se je odločila, da bodo kraj poimenovali po njem.

To seveda ne pomeni, da je bil Boris Kidrič z vidika zgodovine nezapletena osebnost. Kot eden od voditeljev OF je bil morda najbolj zaslužen za izrinjanje drugih elementov iz narodnoosvobodilnega boja, že med vojno pa je naročal likvidacije ideoloških nasprotnikov. V času povojnih pobojev in izgonov je slovensko vlado vodil prav Kidrič.

Toda za industrijski kraj na Dravskem polju je bil tako on sam kot obdobje, ki mu je pripadal, ključnega pomena. A sedanjega župana Kidričevega ta plat zgodovine ne zanima. *»Z likom oziroma osebnostjo Borisa Kidriča, njegovimi dejanji, depešami in aktivnostmi za časa njegovega življenja se ne ukvarjam na način in v tolikšni meri, kot si verjetno predstavlja levica. Vsak ima pravico do svojega mišljenja. Žal Borisa Kidriča osebno ne vidim kot narodnega heroja in ne razumem, kaj je tako veličastnega v njegovih dejanjih, ki botrujejo k tako zavzetemu zagovarjanju,«* nam je povedal Leskovar.

Nestrpnost nad predpisi

Seveda s pravico do svojega mišljenja ni nič narobe. Težava nastane, ko ta pravica nasilno posega v mišljenje koga drugega. Občina je ostanke Kidričevega spomenika odstranila, ne da bi se vprašala, ali nemara s tem

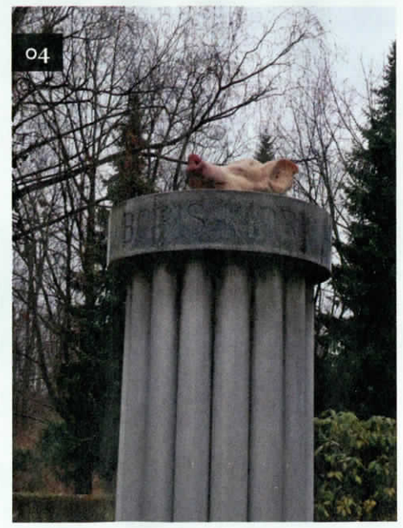
01

02

03

04

01 **Začetek urejanj novega parka v Kidričevem, kar je pomenilo tudi odstranitev skulpture iz aluminija** / Foto: Tilen Žafran

02 **Triptih po Kidriču – spomenik s skulpturo**

03 **Triptih po Kidriču – skulptura brez spomenika**

04 **Triptih po Kidriču – podstavek s svinjsko glavo**

prizadeva občutke tistih, ki nimajo enakih pogled kot Anton Leskovar in njegova stranka. To so storili, da so naredili prostor za nove simbole, o katerih nemara tudi kateri od prebivalcev Kidričevega meni podobno, kot meni župan o rdeči zvezdi. *»To je navadni ikonoklazem,«* pravi kiparjeva hči Janja Gojkovič. *»Po vsej državi se v zadnjih letih načrtno briše polpretekla zgodovina, pri čemer so partizanski spomeniki še posebej na udaru. Tisti, ki to počnejo, pa pozabljajo, da gre za umetniška dela, ki imajo svoje zgodbe in svojo preteklost. Jaz se tudi v najbolj divjih sanjah ne bi spravila nad cerkve in kapelice.«*

Gojkovičev spomenik Borisu Kidriču je namreč kulturna dediščina, zavarovana z zakonom. Toda župan Leskovar in njegova ekipa sta v svoji ihti delovala mimo veljavnih predpisov. Kot so nam sporočili na ministrstvu za kulturo, bi namreč občina za odstranitev podstavka morala pridobiti njihovo soglasje. Vendar tega ni storila. *»Zavod in ministrstvo sta bila 12. 4. 2018 obveščena o odstranitvi kipa. Zavod je 13. 4. 2018 preveril stanje na terenu in ugotovil, da je bil spomenik v celoti odstranjen, pri čemer niti zavod niti ministrstvo nista prejela vloge za izdajo soglasja za odstranitev. Zato je zavod takoj po ogledu 13. 4. 2018 na Inšpektorat za kulturo in medije RS naslovil prijavo nedovoljenega posega – odstranitve enote kulturne dediščine Kidričevo – spomenik Borisu Kidriču,«* so nam pojasnili na resorju za kulturo. Dodajmo še, da je po 219. členu kazenskega zakonika uničenje kulturne dediščine kaznivo dejanje, za katero je predvideno do pet let zapora.

Ne glede na zatrjevanje občine Kidričevo, da bodo ostanke spomenika po »sanaciji« vrnili v park, je težko verjeti, da se bo to dejansko zgodilo. Župan Leskovar je namreč podobne obljube dajal že ob prejšnjih skrunitvah Kidričevega spomenika, vendar jih do danes ni uresničil. Ko so anonimni storilci leta 2011 ukradili bronasti portret, je javno zatrjeval, da bi izgubo lahko nadomestili. *»O tem, ali bomo ukradeni spomenik znova postavili, se bomo pogovorili na občinskem svetu. Ob njegovem soglasju – jaz sem za – pa ga bomo rekonstruirali, saj naša občina po tem narodnem heroju nosi ime,«* je pred sedmimi leti zatrjeval Leskovar. Vmes je Boris Kidrič očitno v njegovih očeh izgubil herojski status, izgubili pa so se tudi zapisniki, ki bi dokazovali, da je občinski svet kadarkoli razpravljal o tej pobudi. ×

Uničenje kulturne dediščine je kaznivo dejanje, za katero je predvideno do pet let zapora.